



## Урок № 2

Усна народна творчість.

Українські історичні пісні. Пісні про звитяжну боротьбу козаків із турецько-татарськими нападниками: «Зажурилась Україна», «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»

**Історичні пісні** – це ліро-епічні твори, які відображають важливі історичні події та розповідають про діяльність відомих історичних осіб.

Термін «історичні пісні» застосував відомий письменник Микола Гоголь у статті «Малоросійські пісні».

## **ОЗНАКИ ІСТОРИЧНИХ ПІСЕНЬ**

**ЛІРИКА**

**ВІРШОВАНА ФОРМА;  
ЧІТКИЙ ПОДІЛ НА  
СТРОФИ;  
ЕМОЦІЙНІСТЬ.**

**ЕПОС**

**ОПОВІДНИЙ ХАРАКТЕР;  
СЮЖЕТ** (ідеться про певну історичну подію – битву, мужність козацьких ватажків чи їхню героїчну смерть);  
**СПРАВЖНІ ГЕРОЇ;  
РЕАЛЬНІ ПОДІЇ.**

# ТЕМАТИКА ІСТОРИЧНИХ ПІСЕНЬ

1.

ЗМАЛЮВАННЯ ЗВИТЯЖНОЇ БОРОТЬБИ КОЗАКІВ  
ІЗ ТУРЕЦЬКО-ТАТАРСЬКИМИ ОРДАМИ

2.

ЗОБРАЖЕННЯ БОРОТЬБИ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО  
ТА СОЦІАЛЬНОГО ГНІТУ, А САМЕ:

2.1

ПРО ВИЗВОЛЬНІ БОЇ ІЗ ПОЛЬСЬКОЮ ШЛЯХТОЮ

2.2

ПРО НАРОДНИХ МЕСНИКІВ-ПОВСТАНЦІВ

2.3

ПРО МОСКОВСЬКУ ОКУПАЦІЮ І ЗНИЩЕННЯ ГЕТЬМАНЩИНИ  
ЯК УНІКАЛЬНОЇ ФОРМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ



# «Зажурилась Україна»

АВТОР

РІД

ЖАНР

ТЕМА

ІДЕЯ

ІСТОРИЧНА ОСНОВА ТВОРУ

ХУДОЖНІ ЗАСОБИ



# Перевір себе



# «Зажурилась Україна»

**АВТОР  
КОЛЕКТИВНИЙ**

**РІД:  
ЛІРО-ЕПОС**

**ЖАНР:  
ІСТОРИЧНА  
ПІСНЯ**

**ТЕМА:**  
зображення  
страждань  
українського народу  
від нападів  
турецько-  
татарських орд.

**ІДЕЯ:**  
заклик до народу  
об'єднати зусилля в  
боротьбі проти  
ворогів за свою  
свободу.

Записано пісню в  
середині  
XIX ст. в  
Новомосковському  
повіті  
Катеринославської  
губернії.

**ІСТОРИЧНА ОСНОВА ТВОРУ:** у 1482 році татарський (кримський) хан Менглі-Гірей захопив Київ, знищив його околиці, пограбував київські церкви. Після цього татари кілька разів спустошували землі України.

**РИТОРИЧНЕ  
ЗВЕРТАННЯ:** «годі  
тобі, пане-брате,  
гринджоли малювати»

**РИТОРИЧНІ  
ОКЛИКИ:** «Дамо тому  
стиха лиха Та вражому  
турку!», «Оце ж тобі,  
вражий турчин, З  
душею розлука!»

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ:**  
«гринджоли  
малювати» (змиритися  
з долею), «з душею  
розлука» (смерть)

**ЕПІТЕТИ:**  
«маленькії діти»,  
«вражий турчин»,  
«шаблю гостру, довгу»

**МЕТОНІМІЯ:**  
«зажурилась Україна»

**МЕТАФОРА:**  
«слава не пропала»

**СИНЕКДОХА:**  
«погнали до пана, до  
хана»

**ЛІТОТА:** «шабелька»

Художні засоби





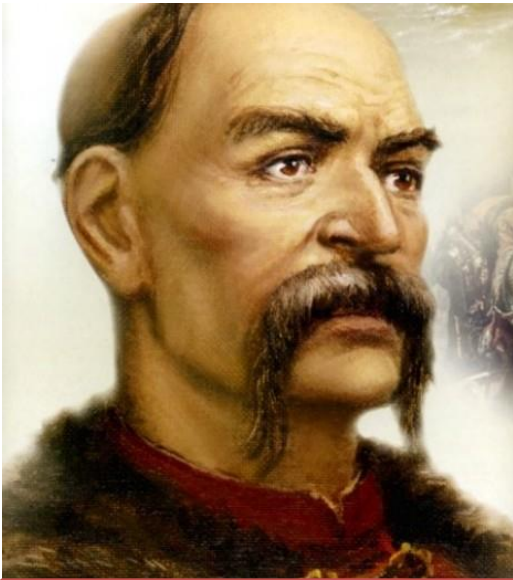
## Довідка



ІВАН СІРКО

Український полководець,  
подільський шляхтич,  
козацький ватажок,  
кальницький полковник,  
легендарний кошовий отаман  
Запорозької Січі й усього  
Війська Запорозького Низового.  
Здобув перемогу в 65 боях.  
Герой багатьох українських  
пісень і казок. Сірко –  
історична особа, син козака з  
Мерефи Харківської  
області.

# ЛЕГЕНДИ ПРО СІРКА



ІВАН СІРКО

**ЛЕГЕНДА 1.** Іван нібито народився з зубами і, коли його несли біля столу, схопив та з'їв пиріжок. У народі прокотилася чутка: такий гризтиме ворогів, як пес Сірко. Прізвисько закріпилося за хлопчиком.

**ЛЕГЕНДА 2.** Сірко перемагав не тільки людей, а й чортів. Річка Чортомлин нібито тому так зветься, що в ній Сірко вбив чорта, який хлюпався у воді.

# «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»

**АВТОР**

**РІД**

**ЖАНР**

**ТЕМА**

**ІДЕЯ**

**ХУДОЖНІ ЗАСОБИ**

# Перевір себе



# «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»

**АВТОР  
КОЛЕКТИВНИЙ**

**РІД:  
ЛІРО-ЕПОС**

**ЖАНР:  
ІСТОРИЧНА ПІСНЯ**

**ТЕМА:**  
зображення  
походу запорізького  
війська під проводом  
кошового отамана  
Сірка проти татар.

**ІДЕЯ:**  
уславлення звитяжності  
та мужності кошового  
отамана Сірка та  
його побратимів.



**РИТОРИЧНІ  
ОКЛИКИ:** «Та  
сідлайте ж ви коней,  
хлопці-молодці, Та  
збирайтеся до хана в  
гості!»

**ПЕСТЛИВІ СЛОВА:**  
«козаченьків»,  
«сонечко»

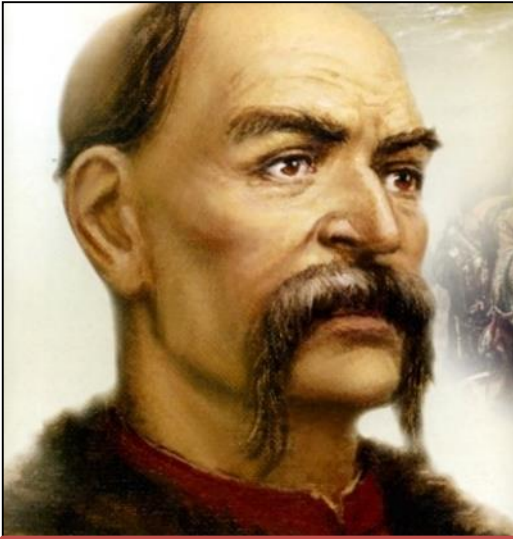
**ЕПІТЕТИ:** «вороних  
конях», «битому  
шляху», «сизий орел»

**МЕТАФОРА:**  
«військо...на...конях у  
степу виграває»

**ПЕРСОНІФІКАЦІЯ:**  
«туман поле  
покриває», «місяць в  
степу, ой, зіходжає»

Художні засоби

# ІНФОРМАЦІЙНЕ ГРОНО



ІВАН СІРКО

Що ти сказав би Сірку, його  
війську, зустрівшись із ними?

мужній

справедливий

чемний

рішучий

винахідливий

?



# Заповни таблицю

«ЗАЖУРИЛАСЬ  
УКРАЇНА»

В  
І  
Д  
М  
І  
Н  
Н  
Е

СПІЛЬНЕ

«ТА, ОЙ, ЯК  
КРИКНУВ ЖЕ  
КОЗАК СІРКО»

В  
І  
Д  
М  
І  
Н  
Н  
Е

# Перевір себе

## «ЗАЖУРИЛАСЬ УКРАЇНА»

Специфічною особливістю твору є відсутність точних посилок на конкретні історичні події, історичних осіб.

## СПІЛЬНЕ

Висвітлені події козацької доби, зокрема розповідь про боротьбу українців із турецько-татарськими нападниками; використання художніх засобів, властивих усній народній творчості.

## «ТА, ОЙ, ЯК КРИКНУВ ЖЕ КОЗАК СІРКО»

Головною ознакою є відтворення реальних історичних подій та вчинків реального історичного героя.